

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 3 juli 1914 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar jämte med anledning därav väckta motioner.

(2:a avd.)

1:o) I den till riksdagen den 18 maj 1914 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Kungl. Maj:t i punkt 1 under åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att för omläggning av undervisningsstatistiken samt till biträden vid de statistiska arbetena inom ecklesiastikdepartementet bevilja för år 1915 ett extra anslag av 19,600 kronor.

Omläggning
av under-
visnings-
statistiken
m. m.
[1.]*

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 5—33 i det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 maj 1914.

Personalen å ecklesiastikdepartementets statistiska avdelning utgöres för närvarande av en kanslisekreterare, två amanuenser och fem kvinnliga biträden. Frånsett den avlöning, som tillkommer kanslisekreteraren, utgår för beredande av ersättning åt avdelningens personal för närvarande ett belopp av sammanlagt 12,700 kronor, därav 2,000 kronor på ordinarie

Utskottets
yttrande.

* Hänvisar till punkt i statsverkspropositionen.

stat för anställande av ett biträde vid utförande av de inom departementet förekommande statistiska arbetena och 6,700 kronor på extra stat för år 1914 till biträden vid de statistiska arbetena inom departementet. Återstående 4,000 kronor beräknas utgå av ordinarie och extra anslag till amanuenser, vikariatsersättning, renskrivning m. m. Enligt den av departementschefen gjorda beräkningen skulle, oavsett bemälda kanslisekreterares avlöning, på extra stat för år 1915 erfordras till avlöning åt personalen på den statistiska avdelningen ett belopp av 21,600 kronor. Den härigenom uppkomna kostnadsökningen för år 1915, 8,900 kronor, betingas, såsom av utredningen i ärendet framgår, av den föreslagna omläggningen av den hittills bearbetade undervisningsstatistiken och av upptagande i samband därmed av nya arbetsområden och utförande av tillfälliga utredningar. Någon höjning av det ovannämnda ordinarie anslaget å 2,000 kronor har icke ifrågasatts, utan har den erforderliga ökningen äskats på extra stat. Genom att till berörda ökning, 8,900 kronor, lägga dels det extra anslaget å 6,700 kronor till biträden vid de statistiska arbetena inom departementet, dels ock det belopp, i runt tal 4,000 kronor, som från departementets anslag till amanuenser, vikariatsersättning, renskrivning m. m. utgått till den biträdande personalen å den statistiska avdelningen, har erhållits den begärda slutsumman av 19,600 kronor.

Ett avhjälpande av de svåra brister, som vidlåda vår undervisningsstatistik, synes vara oundgängligen av behovet påkallat. Trots den meningsskiljaktighet, som råder rörande de lämpligaste formerna för den officiella statistikens organisation, synes något hinder ej böra möta för vidtagande av provisoriska åtgärder för undervisningsstatistikens förbättring. Beträffande de linjer, en omläggning av undervisningsstatistiken bör följa, har utskottet intet att erinra mot vad i detta avseende av föredragande departementschefen anförts och vilket i allt väsentligt överensstämmer med vad vissa inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga härutinnan föreslagit. Beloppet av det ifrågavarande anslaget samt det avsedda sättet för dess användande hava ej heller givit anledning till någon erinran från utskottets sida. Utskottet hemställer alltså,

Ökat
anslag.

att riksdagen må för *omläggning av undervisningsstatistiken* samt till *biträden vid de statistiska arbetena inom ecklesiastikdepartementet* på extra stat för år 1915 bevilja ett anslag av 19,600 kronor.

2:o) Kungl. Maj:t har under punkt 5 av åttonde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till förhöjning av de inom ecklesiastikdepartementet anställda amanuensernas arvoden m. m. anvisa för år 1915 ett extra anslag av 9,950 kronor.

Arvoden till amanuenser inom ecklesiastikdepartementet m. m.

[5.]

Riksdagen har på extra stat för vart och ett av åren 1910—1912 anvisat 10,950 kronor samt för åren 1913 och 1914 13,950 kronor till förhöjning av de inom ecklesiastikdepartementet anställda amanuensernas arvoden m. m.

Med åberopande av vad utskottet under punkten 1 här ovan anfört och varav följer, att nu utgående anslag å 13,950 kronor bör minskas med 4,000 kronor, får utskottet hemställa,

att riksdagen må till förhöjning av de inom ecklesiastikdepartementet anställda amanuensernas arvoden m. m. på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 9,950 kronor.

Minskat anslag.

3:o) Kungl. Maj:t har under punkt 19 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att *dels* godkänna det av departementschefen i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 framlagda förslaget till stat för naturhistoriska riksmuseet, att tillämpas från och med år 1915, jämte av departementschefen omförmälda, för åtnjutande av däri upptagna avlöningsförmåner av departementschefen föreslagna villkor och bestämmelser,

Ny stat för naturhistoriska riksmuseet.

[19.]

dels föreskriva, att envar, som med eller efter ingången av år 1915 tillträder ordinarie befattning vid naturhistoriska riksmuseet, skall vara pliktig att underkasta sig ovanberörda villkor och bestämmelser, ävensom att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid museet, vilka icke före viss angiven tidpunkt anmäla, att de vilja övergå till den nya staten samt underkasta sig de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor och bestämmelser och som icke lagligen kunna därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranledes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem,

dels förklara, att de i staten för museet upptagna ålderstillägg skola utgå av det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg,

dels ock i riksstaten för år 1915 upptaga det ordinarie anslaget till naturhistoriska riksmuseet med ett till 218,110 kronor förhöjt belopp och därav uppföra 173,310 kronor såsom bestämt anslag till avlöningar och expenser m. m. samt 44,800 kronor såsom reservationsanslag till samlingarna för museets avdelningar vid Frescati.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 40—80 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Utskottets
yttrande.

Det nuvarande ordinarie anslaget för naturhistoriska riksmuseet utgör 118,450 kronor. Därjämte hava för museet på extra stat för år 1914 anvisats åtskilliga anslag, av vilka några, i allt väsentligt hänförliga till museets drift och underhåll och uppgående till ett belopp av sammanlagt 55,859 kronor, beröras av den nu föreslagna nya staten för museet.

Kungl. Maj:ts föreliggande framställning är närmast föranledd av den omständigheten, att de avdelningar av museet, för vilka nya lokaler anordnats vid Frescati, inom kort komma att taga dessa lokaler i besittning. De sålunda ändrade förhållandena påkalla vissa förändringar i museets stat.

Vad först beträffar avdelningarna vid Frescati, föreslår Kungl. Maj:t uppförande å museets stat av sju vetenskapligt bildade biträden, assistenter, en för varje avdelning, med ett arvode av 3,000 kronor för dem vardera. Till avlöning åt envar av de båda konservatorerna, av vilka den ene för närvarande åtnjuter 3,000 kronor och den andre 2,000 kronor, åskar Kungl. Maj:t 3,000 kronor med tre ålderstillägg, vart och ett å 300 kronor, varjämte ett arvode av 300 kronor föreslås till den konservator, som förordnas att undervisa och handleda konservatorselever. Vidare föreslås anställande vid museets avdelningar av tre kvinnliga biträden med en avlöning av 1,200 kronor var och fyra preparatorer med en avlöning av 1,650 kronor var. Beträffande vaktmästarpersonalen föreslår Kungl. Maj:t uppförande å museets stat av en förste vaktmästare och 6 vaktmästare med de för dylika befattningshavare sedvanliga avlöningsförmåner. Dessutom föreslås anställande vid museet av en maskinist med en avlöning av 1,800 kronor och två eldare, envar med ett arvode av 1,200 kronor. Vidare föreslår Kungl. Maj:t till ersättning åt den vaktmästare, vilken tillika är portvakt, för hållande av biträde för portvaktsgöromålens bestridande, ett belopp av 200 kronor, till ersättning åt extra bevakningsbiträden vid de offentliga föreläsningarna ett belopp av 2,340 kronor, till nattlig bevakning ett belopp av 1,476 kronor, till bestridande av kostnaden för tjänstedräkter åt vaktmästare ett belopp av 200 kronor samt till vikariatsersättningar ett belopp av 3,600 kronor.

I fråga om den etnografiska avdelningen, vilken fortfarande tills vidare skall hava sina lokaler i Stockholm, föreslår Kungl. Maj:t anslag till avlöningar och vikariatsersättningar, vilka anslag på det närmaste ansluta sig till motsvarande framställningar beträffande museets övriga avdelningar.

I staten för museet är vidare upptaget till expenser för avdelningarna vid Frescati ett belopp av 43,000 kronor och till expenser samt till vård, underhåll och förkovran av etnografiska avdelningen ett belopp av 8,200 kronor. Slutligen är i staten under rubrik: »anslag till samlingarna för avdelningarna vid Frescati» såsom reservationsanslag uppfört ett belopp av sammanlagt 44,800 kronor.

I avseende å villkoren för åtnjutande av de angivna avlöningsförmånerna har Kungl. Maj:t föreslagit i huvudsak samma bestämmelser, som gälla för motsvarande tjänster i nyreglerade ämbetsverk. Beträffande rätt att för avlöningsförhöjning genom ålderstillägg få räkna sig till godo viss tjänstgöringstid före den nya statens ikraftträdande har föreslagits, att innehavaren av den nuvarande äldre (förste) konservatorsbefattningen tillgodoräknas den tid, som förflutit från hans tillträde till denna befattning. Vad däremot beträffar innehavaren av den nuvarande andre konservatorsbefattningen, har — med hänsyn till den avsevärda avlöningsförbättring, som skulle tillkomma honom genom den nya staten — sådan rätt ej ansetts böra tillerkännas honom.

Det framlagda förslaget till ordinarie stat för naturhistoriska riksmuseet slutar på en summa av 218,110 kronor. För innevarande år utgår för ändamålet, såsom ovan nämnts, dels det ordinarie anslaget å 118,450 kronor och dels vissa extra anslag å sammanlagt 55,859 kronor, tillhoppa alltså 174,309 kronor. Den kostnadsökning, som föranledes av den nya statens antagande, uppgår sålunda till 43,801 kronor.

Vad beträffar de av Kungl. Maj:t föreslagna olika posterna å den nya avlöningsstaten för såväl avdelningarna vid Frescati som etnografiska avdelningen, har utskottet vid prövning av desamma ej funnit anledning till erinran mot vad härutinnan föreslagits. I fråga om de äskade vaktmästarbefattningarna har utskottet, som funnit innehavarna av sådana befattningar komma att i det hela bliva jämförliga med institutionsvaktmästarna vid universiteten, endast velat, i likhet med löneregleringskommitten, framhålla angelägenheten därav, att, även om i blivande ny instruktion för riksmuseet eller eljest vaktmästarnes åligganden mer eller mindre detaljerat angivas, det föreskrives skyldighet för vaktmästarna att utföra även andra uppdrag och arbeten, exempelvis vården av de yttre anläggningarna vid museet, som skäligen kunna åläggas dem för museets räkning.

Vidkommande de äskade olika expensanslagen, 43,000 kronor för avdelningarna vid Frescati och 8,200 kronor för etnografiska avdelningen, har utskottet i fråga om det förstnämnda anslaget funnit detsamma, som för närvarande utgår med 18,222 kronor, vara väl högt beräknad, och synes utskottet den föreslagna summan 43,000 kronor kunna utan olägen-

het minskas med 3,000 kronor till 40,000 kronor. Den av utskottet sålunda ifrågasatta minskningen med 3,000 kronor, vilken närmast synes kunna göras å posterna för värme, frakter och transporter samt underhåll av vägar, planteringar och inhägnader, har utskottet ansett med fullt fog kunna företagas, åtminstone till dess någon erfarenhet vunnits rörande de verkliga kostnaderna för berörda expenser. Beträffande den under ifrågasvarande expensanslag upptagna posten: brandförsäkring 2,430 kronor, har utskottet ansett det kunna ifrågasättas, huruvida, med avseende på museibygnadernas avlägsna läge, den till skydd mot eldsolyckor vid museet anställda nattliga bevakningen och övriga säkerhetsåtgärder, någon brandförsäkring kan anses av behovet påkallad och huruvida icke med hänsyn därtill denna post borde utgå från expensanslaget, men har utskottet, i betraktande därav att frågan om brandförsäkring av statens byggnader och statens däri inrymda löseegendom för närvarande är föremål för statsmakternas uppmärksamhet icke velat hemställa om någon ändring i vad härutinnan föreslagits. Det föreslagna expensanslaget till den etnografiska avdelningen har ej givit utskottet anledning till erinran.

Vad angår de äskade reservationsanslagen till samlingarna för avdelningarna vid Frescati, äro anslagen till honorar åt yngre naturforskare m. m. å 6,000 kronor och till konservatorselever å 2,000 kronor upptagna till oförändrade belopp, varemot anslaget till ritningar och fotografier höjts från nuvarande 3,200 kronor till 7,000 kronor. Mot sistnämnda ökning har utskottet intet att erinra. Till ordnande, vård och förökande av samlingarna samt till instrument, materiell och inventarier, skrivmaterialier m. m. har föreslagits ett belopp av 29,800 kronor. För åskådliggörande av huru sagda belopp skulle fördela sig på museets olika avdelningar får utskottet hänvisa till följande, av vetenskapsakademiens sekreterare lämnade tablå, utvisande nu utgående och föreslagna kostnader för de olika avdelningarna:

Riksmuseets avdelningar.

	Nu utgående anslag. Kronor.	Intendenternas förslag. Kronor.	Akademiens förslag. Kronor.
Avdelningen för mineralogi	3,600: —	5,100: —	4,100: —
» » arkegoniater	2,000: —	2,500: —	2,500: —
» » botanik	3,000: —	7,500: —	4,500: —
» » fossila djur.....	2,800: —	6,000: —	4,000: —
» » lägre evertebrater	4,650: —	4,980: —	5,000: —
» » entomologi	2,200: —	5,500: —	3,700: —
» » vertebrater	4,500: —	6,300: —	6,000: —
Summa kronor	22,750: —	37,880: —	29,800: —

Mot beloppet af ifrågavarande anslag har utskottet icke ansett några befogade anmärkningar kunna göras.

Beträffande de av Kungl. Maj:t föreslagna villkoren och bestämmelserna för åtnjutande av de i den nya staten uppförda avlöningsförmånerna har utskottet intet att erinra. Utskottet förutsätter härvid, att i blivande instruktion för naturhistoriska riksmuseet gives föreskrift om viss daglig arbetstid å tjänsterummet, och i sådant hänseende meddelas bestämmelse därom, att ordinarie befattningshavare skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter prövning medgivas, vara å tjänsterummet tillstädes minst sex timmar varje söckendag, dock att arbetstiden för kvinnligt biträde icke må i något fall utsträckas med mer än en timme. Härvid synes emellertid böra iakttagas, på sätt löneredgeringskommittén framhållit, att, därest riksmuseet, såsom avsett är, kommer att hållas öppet för allmänheten även vissa tider å söndagarna, vaktmästarna böra åläggas regelbunden söndagstjänstgöring under förevisningstiden, varemot under måndagarna, då någon förevisning icke äger rum, någon kortare tjänstgöringstid, än som annars plägar föreskrivas för vaktmästare, må kunna medgivas.

Vad slutligen beträffar ordningen för tillsättning av intendent vid naturhistoriska riksmuseet, har löneredgeringskommittén ansett böra så förfaras, att, sedan befattningen anslagits ledig, vetenskapsakademien till Kungl. Maj:t överlämnar de inkomna ansökningshandlingarna och därvid förordar till tjänstens erhållande den bland de sökande, som anses företrädesvis böra ifrågakomma, samt att Kungl. Maj:t sedermera utnämner intendent. Departementschefen har, utan att i förevarande ärende taga ståndpunkt till detta förslag, framhållit, att i sammanhang med frågan om meteorolo-

logiska centralanstaltens sammanförande med vissa andra vetenskapliga institutioner till en gemensam anstalt även frågan om sättet för intendentsbefattningarnas tillsättande lämpligen borde komma under omprövning. Då emellertid numera kostnaderna för naturhistoriska riksmuseet äro i allt väsentligt överflyttade på statsverket och museet sålunda äger karaktären av en statsinstitution, ansluter sig utskottet till den av löneregleringskommittén uttalade meningen rörande tillsättningen av ifrågavarande intendentsbefattningar, varvid utskottet dock förutsätter, att över de sökandes kompetens yttranden komma att avgivas av sakkunniga, utsedda av vetenskapsakademien.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) godkänna följande stat för naturhistoriska riksmuseet, att tillämpas från och med år 1915:

Bestämt anslag.	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
I. Avdelningarna vid Frescati.					
A. Avlöningsstat.					
1 intendent	5,000	2,500	—	7,500	} Efter fem år kan lönen höjas med 600 kronor.
6 intendenter.....	30,000	15,000	—	45,000	
1 assistent, arvode	—	—	—	3,000	} Efter fem år kan lönen höjas med 300 kronor, efter ytterligare fem år likaledes med 300 kronor och efter än ytterligare fem år ävenledes med 300 kronor.
6 assistenter, arvoden	—	—	—	18,000	
1 konservator	1,700	1,050	250	3,000	
1 d:o	1,700	1,050	250	3,000	
Till arvode åt konservator, som förordnas att undervisa och handleda konservatorselever	—	—	—	300	
1 kvinnligt biträde	700	350	150	1,200	
2 kvinnliga biträden.....	1,400	700	300	2,400	
1 preparator	900	600	150	1,650	} Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor och efter ytterligare fem år likaledes med 100 kronor.
3 preparatorer	2,700	1,800	450	4,950	
1 förste vaktmästare.....	900	450	150	1,500	} Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	
5 d:o	3,500	1,750	750	6,000	} Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor och efter ytterligare fem år likaledes med 100 kronor.
1 maskinist, jämte fri bostad med bränsle	1,000	650	150	1,800	
1 eldare, arvode	—	—	—	1,200	} Efter fem år kan lönen höjas med 150 kronor och efter ytterligare fem år likaledes med 150 kronor.
1 d:o d:o	—	—	—	1,200	
Till ersättning åt den vaktmästare, vilken tillika är portvakt, för hållande av biträde för portvaktsgöromålens bestridande	—	—	—	200	
Till ersättning åt extra bevakningsbiträden vid de offentliga förevisningarna...	—	—	—	2,340	
Till nattlig bevakning.....	—	—	—	1,476	
Till bestridande av kostnaden för tjänstedrakter åt vaktmästare	—	—	—	200	
Till vikariatsersättningar.....	—	—	—	3,600	
Tillhopa	—	—	—	110,716	
Av den kontanta begynnelseavlöningen till maskinisten samt av arvoden till eldarna avgå 18 procent, vilka skola påföras Sveriges geologiska undersökning, eller	—	—	—	756	
Säger	—	—	—	109,960	
B. Expenser.					
Till expenser.....	—	—	—	40,000	
Säger för avdelningarna vid Frescati	—	—	—	140,960	

	Lön.	Tjänstgöringspennningar.	Orts-tillägg.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
II. Etnografiska avdelningen.					
1 intendent	5,000	2,500	—	7,500	Efter fem år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 assistent, arvode	—	—	—	3,000	
1 kvinnligt biträde	700	350	150	1,200	Efter fem år kan lönen höjas med 200 kronor och efter ytterligare fem år likaledes med 200 kronor.
Till vikariatsersättningar	—	—	—	450	
Till expenser samt till vård, underhåll och förkovran av etnografiska avdelningen	—	—	—	8,200	
Säger för etnografiska avdelningen	—	—	—	20,350	
Bestämt anslag tillhopa	—	—	—	170,310	
Reservationsanslag.					
Anslag till samlingarna för avdelningarna vid Frescati.					
Gemensamt reservationsanslag:					
Till honorar åt yngre naturforskare för vetenskaplig bearbetning av museets samlingar m. m. kr. 6,000					
Till konservatorselever » 2,000					
Till ritningar och fotografier » 7,000	—	—	—	15,000	
<i>Anmärkning</i> : Fördelningen mellan avdelningarna av nämnda anslag äger akademien fastställa efter att hava inhämtat vederbörande intendenters yttranden.					
Till ordnande, vård och förökande av samlingarna samt till instrument, material och inventarier, skrivmaterialier m. m.	—	—	—	29,800	
Reservationsanslag, tillhopa	—	—	—	44,800	
Summa	—	—	—	215,110	

Anmärkningar.

1. Förste vaktmästaren äger att för tillsyn över naturhistoriska riksmuseets byggnader vid Frescati åtnjuta, utöver den kontanta avlöningen, fri bostad jämte bränsle.
2. Den vaktmästare, åt vilken uppdrages att bestrida portvaktsgöromål, äger, utöver den kontanta avlöningen, åtnjuta fri bostad jämte bränsle.
3. Därest preparator eller annan vaktmästare än förste vaktmästaren och den vaktmästare, som tillika är portvakt, i sin egenskap av preparator eller vaktmästare åtnjuter fri bostad jämte bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå till honom ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

b) föreskriva, att för åtnjutande av de i staten för naturhistoriska riksmuseet stadgade avlöningsförmåner för ordinarie befattningshavare skola gälla följande villkor och bestämmelser:

att innehavare av ordinarie befattning vid nämnda museum skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation av museet eller dess särskilda avdelningar eller eljest i allmänhet kan vara stadgad, samt i sådant hänseende, ävensom därest museets ställning så förändras, att det samma ej längre kan anses såsom självständig institution, eller därest vissa museet tillhörande göromål överflyttas till annan institution, vara pliktig att med bibehållande av den tjänstegrad och den avlöning, han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de göromål, som honom anförtros, eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, tjänstgöra inom den institution, till vilken göromålen överlämnas;

att med ordinarie befattning vid riksmuseet icke må förenas annan tjänst å rikets, riksdagens eller kommuns stat;

att med ordinarie befattning vid riksmuseet ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försett eller blivit såsom aktiebolag registrerat, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag som helst, såframt ej, vad angår intendent, Kungl. Maj:t och, vad angår innehavare av annan befattning vid riksmuseet, den myndighet, varunder det lyder, uppå därom gjord framställning och efter prövning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid museet, finner uppdraget eller befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas;

att konservator ej må åtaga sig konservatorsarbeten åt enskilda;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattningsinnehavare verkligen tjänstgjort eller

åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit befriad från tjänstgöring, utgå till den, som erhållit förordnande att uppehålla befattningen;

att den, som av sjukdom hindras att förrätta sin befattning, äger uppbara hela lönen jämte ortstillägg, där sådant förekommer, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning avstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöver sina tjänstgöringspenningar avstå så mycket av lönen eller ortstillägget, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligen;

att avlöning ej må utgå till tjänst innehavare för tid, varunder han avhållit sig från tjänstgöring utan att hava i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest tjänst innehavare varder avstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del av hans avlöning, som icke prövas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej prövas skäligen låta honom uppbara något därav;

att vid sjukdomsförfall eller för beredande av semester befattningshavare av lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning vid riksmuseet, bestrida densamma, dock ej längre än sammanlagt tre månader under ett och samma kalenderår; ägande han därvid att, i stället för egna tjänstgöringspenningar, åtnjuta, vid sjukdomsförfall de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar, men eljest däremot svarande belopp;

att i fråga om i staten medgiven förhöjning av lönen efter viss tids fortsatt innehavande av befattning i samma lönegrad tidpunkten

för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehavaren under mera än fyra femtedelar av den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med gott vitsord bestritt sin egen eller, på grund av förordnande, annan statens

tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester eller ledighet för fullgörande av värnplikt,

för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, och

för tredje förhöjningen, där sådan förekommer, efter ytterligare fem år, på samma villkor,

under iakttagande, vad var och en av omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre avlöningen ej får tillträdas förr än vid början av kalenderåret näst efter det, varunder den stadgade tjänstaldern blivit uppnådd;

att därvid innehavaren av den nuvarande äldre konservatorsbefattningen bör tillgodoräknas den tid, som före den nya statens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till denna befattning;

att beträffande kvinnligt biträde, som vid den nya statens ikraftträdande är anställt vid naturhistoriska riksmuseet och antages till ordinarie biträde å denna stat, det må ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, om och i vad mån biträdet må äga att för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig till godo den föregående tjänstgöringen vid riksmuseet;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande av löneförhöjning, redan uppnått den levnads- och tjänstålder, som berättigar honom till pension, icke må tillträda samma förhöjning;

att semester årligen må, när sådant kan ske utan hinder för göromålsens behöriga gång, åtnjutas av intendent under en och en halv månad, av konservator och kvinnligt biträde under en månad samt av preparator, förste vaktmästare, annan vaktmästare och maskinist under femton dagar;

att vid avgång från tjänsten till följd av avskedstagande, entledigande eller dödsfall själva lönen ävensom ortstillägg, där sådant förekommer, utgå till månadens slut;

att i fråga om skyldighet att från tjänsten avgå ävensom i fråga om rätt till pension skall gälla vad i särskild lag angående civila tjänst innehavares rätt till pension är vid tiden för den nya statens ikraftträdande

eller, såvitt angår innehavare av befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgat;

att den, som tillträder den nya staten, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande av eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed; samt

att beträffande i staten upptagna kvinnliga befattningshavare skola i övrigt lända till efterrättelse föreskrifterna uti kungl. kungörelsen den 10 juni 1912 angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar;

c) föreskriva, att en var, som med eller efter ingången av år 1915 tillträder ordinarie befattning vid naturhistoriska riksmuseet, skall vara pliktig att underkasta sig ovanberörda villkor och bestämmelser ävensom att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid museet, vilka icke före viss angiven tidpunkt anmäla, att de vilja övergå till den nya staten samt underkasta sig de för avlöningens åtnjutande stadgande villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunna därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranledes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

d) förklara, att de i staten för museet upptagna ålderstillägg skola utgå av det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg;

e) i riksstaten för år 1915 upptaga det ordinarie anslaget till naturhistoriska riksmuseet med ett till 215,110 kronor förhöjt belopp och därav uppföra 170,310 såsom bestämt anslag till avlöningar och expenser m. m. samt 44,800 kronor såsom reservationsanslag till samlingarna för museets avdelningar vid Frescati.

Ökat anslag.

Förstärkande
av ordinarie
anslaget till
domkapitlens
expeditioner.

[35.]

4:o) Kungl. Maj:t har under punkt 35 föreslagit riksdagen att till förstärkande av ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner bevilja för år 1915 ett extra anslag av 8,675 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 sid. 87—101.

Till ifrågavarande ändamål har riksdagen på extra stat anvisat, för vart och ett av åren 1904—1911 ett belopp av 2,970 kronor, för år 1912 4,570 kronor, för år 1913 5,770 kronor och för innevarande år 10,190 kronor.

Utskottet, som vid prövning av de för de olika domkapitlen gjorda anslagsäskandena, icke funnit anledning till anmärkning mot de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen, får förty hemställa,

att riksdagen må till *förstärkande av ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner* på extra stat för år 1915 bevilja ett anslag av 8,675 kronor.

Minskat anslag.

5:o) Kungl. Maj:t har under punkt 40 föreslagit riksdagen att på extra stat för år 1915 anvisa:

Meteorologiska centralanstalten
m. m.

a) till arvoden åt observatörerna vid rikets meteorologiska stationer samt för räknebiträden, anskaffande och underhåll av instrument, underhåll av meteorologiska centralanstaltens telegraf och materiell ävensom för andra behov vid anstalten ett reservationsanslag av 14,800 kronor,

[40.]

b) till utvidgad väderlekstjänst vid meteorologiska centralanstalten 27,360 kronor,

c) till upprätthållande av två meteorologiska stationer, den ena i Gallivare och den andra i Särna, 600 kronor,

d) till utförande under meteorologiska centralanstaltens ledning och kontroll av meteorologiska observationer för den hydrografiska undersökningen av Sveriges färskvatten 12,100 kronor,

e) av det till fullföljande under två år av professorn Axel Hambergs vetenskapliga undersökningar av en del av Lule lappmarks fjällområde beviljade anslag å 17,000 kronor återstående beloppet, 6,000 kronor,

f) såsom bidrag från Sverige för år 1915 till bekostande av den internationella kommissionens för vetenskaplig luftsegling publikation av undersökningar rörande de högre luftlagren av redan beviljade medel ett belopp av 720 kronor,

g) av det för meteorologiska centralanstaltens förseende med dagliga meteorologiska telegram från Färöarna och Island beviljade anslag å 144,000 kronor ett belopp av 2,256 kronor, samt

h) till utgivande genom meteorologiska centralanstaltens försorg av »Meteorologiska iakttagelser i Sverige» jämte bihang ett reservationsanslag av 11,000 kronor;

eller tillhopa 74,836 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 107--117 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Utskottets
yttrande.

Med anledning av särskilda framställningar av Kungl. Maj:t uppförde 1913 års riksdag för år 1914 dels på ordinarie stat för uppehållande av meteorologiska centralanstaltens verksamhet ett belopp av 27,200 kronor, dels ock på extra stat för åtskilliga närmare angivna ändamål inom den verksamhetsgren, som centralanstalten företräder, åtta särskilda anslag å tillhopa 66,662 kronor. Rörande ett av dessa anslag, avseende seismologiska undersökningar, har riksdagen redan fattat beslut i samband med frågor om anslag för Uppsala universitet. Kungl. Maj:ts förevarande framställning innebär en ökning med 10,174 kronor av de å extra stat för år 1914 anvisade anslagen till olika under meteorologiska centralanstaltens verksamhetsområde fallande ändamål. Så åskar Kungl. Maj:t till utvidgad väderlekstjänst vid meteorologiska centralanstalten ett belopp av 27,360 kronor, för vilket ändamål för innevarande år anvisats 21,000 kronor, och vidare begäres för utgivande genom meteorologiska centralanstaltens försorg av »Meteorologiska iakttagelser i Sverige» jämte bihang ett nytt anslag av 11,000 kronor. Två anslag däremot förete minskning i förhållande till vad för ändamålet för innevarande år anvisats. För undersökningar av en del av Lule lappmarks fjällområde, varför av 1913 års riksdag beviljats ett anslag å 17,000 kronor och därav på extra stat för år 1914 anvisats 11,000 kronor, hemställes nu om anvisande av återstoden 6,000 kronor. Vidare begäres av det för meteorologiska centralanstaltens förseende med dagliga meteorologiska telegram från Färöarna och Island beviljade anslag å 144,000 kronor ett belopp av 2,256 kronor. För innevarande år anvisade riksdagen för ändamålet 4,442 kronor. Övriga av Kungl. Maj:t nu åskade anslag äro upptagna till de belopp, varmed de å extra stat för innevarande år av riksdagen uppförts.

Mot den av Kungl. Maj:t åskade anslagsökningen till utvidgad väderlekstjänst vid meteorologiska centralanstalten från 21,000 kronor till 27,360 kronor eller med 6,360 kronor har utskottet intet att erinra. Det för utgivande av »Meteorologiska iakttagelser i Sverige» föreslagna beloppet 11,000 kronor avser, såsom av utredningen framgår, åren 1914 och 1915 med ett belopp av 5,500 kronor för vardera året. Utskottet har vid olika tillfällen haft anledning uttala, att de av riksdagen åskade anslag icke böra, utan trängande skäl, avse det löpande året, och har utskottet därför ej ansett sig böra biträda förslaget om anslag till ifrågavarande

publikation för innevarande år. De övriga av Kungl. Maj:t åskade anslagen hava ej givit utskottet anledning till anmärkning.

Utskottet får sålunda hemställa,

att riksdagen må på extra stat för år 1915 anvisa:

a) till arvoden åt observatörerna vid rikets meteorologiska stationer samt för räknebiträden, anskaffande och underhåll av instrument, underhåll av meteorologiska centralanstaltens telegraf och materiell ävensom för andra behov vid anstalten ett reservationsanslag av kronor 14,800		
b) till utvidgad väderlekstjänst vid meteorologiska centralanstalten.....	»	27,360
c) till upprätthållande av två meteorologiska stationer, den ena i Gällivare och den andra i Särna	»	600
d) till utförande under meteorologiska centralanstaltens ledning och kontroll av meteorologiska observationer för den hydrografiska undersökningen av Sveriges färskvatten	»	12,100
e) av det till fullföljande under två år av professorn Axel Hambergs vetenskapliga undersökningar av en del av Lule lappmarks fjällområde beviljade anslag å 17,000 kronor återstående beloppet	»	6,000
f) såsom bidrag från Sverige för år 1915 till bekostande av den internationella kommissionens för vetenskaplig luftsegling publikation av undersökningar rörande de högre luftlagren av redan beviljade medel ett belopp av	»	720
g) av det för meteorologiska centralanstaltens förseende med dagliga meteorologiska telegram från Färöarna och Island beviljade anslag å 144,000 kronor ett belopp av	»	2,256
samt		

Ökat anslag.

Minskat anslag.

Minskat anslag.

Nytt anslag.

h) till utgivande från och med år 1915 genom meteorologiska centralanstaltens försorg av »Meteorologiska iakttagelser i Sverige» jämte bihang ett reservationsanslag av kronor 5,500

eller tillhopa kronor 69,336:—

Ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala.

[47.]

6:o) Kungl. Maj:t har under punkt 47 föreslagit riksdagen att dels för ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala, i huvudsaklig överensstämmelse med framlagda ritningar och kostnadsförslag, bevilja ett anslag av 993,000 kronor, att för ändamålet användas jämte av Uppsala läns landsting och från Uppsala universitets sida till förfogande ställda medel, med iakttagande, att, därest behållning uppkommer å det belopp, som beräknats för arbetets utförande, denna behållning skall anses hava uppstått å de från olika håll lämnade tillskotten i förhållande till deras storlek,

dels av ovannämnda anslag på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 150,000 kronor,

dels ock medgiva, att till utvidgning av det akademiska sjukhusets tomt må från kronoparken Åsen och Uppsala slottsjord till universitetet utan ersättning upplåtas ett i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 nämnt, å företedd planritning utmärkt område av tillhopa en hektar 1,2 ar, under villkor ej mindre, att, sedan de delar av sagda område, som nu tillhöra kronoparken Åsen och slottsjorden, blivit genom universitetets försorg var för sig i behörig ordning kartlagda och å marken avrösade, vederbörande kartor med tillhörande handlingar överlämnas till domänstyrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Uppsala län, än även att den genom ifrågavarande område nu löpande rid- och gångvägen på universitetets bekostnad flyttas västerut i gränsen av området.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 124—161 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Utskottets yttrande.

Till en början torde böra erinras därom, att det akademiska sjukhuset i Uppsala tillhör Uppsala universitet. Förmedelst egna och av staten anslagna medel har emellertid universitetet ej mäktat bringa detta sjukhus till stånd och giva det dess nuvarande omfattning, utan hava såväl Uppsala stad som Uppsala läns landsting medverkat vid sjukhusets uppförande och utvidgning.

De behov, som det framlagda förslaget till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset avser att fylla, äro huvudsakligen följande: ökat utrymme å de medicinska och kirurgiska avdelningarna; särskild avdelning

för barnsjukdomar; utvidgning av ekonomibyggnaden; den polikliniska sjukvårdens och undervisningens intima anslutning till övriga sjukvårdsanstalter och undervisningsanordningar; samt över huvud rikare och bättre möjligheter för den medicinska forskningens och den medicinska undervisningens tillfredsställande bedrivande. Det avsedda byggnadsförslaget omfattar förändring av gamla sjukhusbyggnaden, ny paviljong för polikliniker och röntgenavdelning samt enskilda rum för medicinska avdelningen, ny paviljong för pediatrika avdelningen, ny paviljong för kirurgiska avdelningen, ny badavdelning, till- och ombyggnad av gamla ekonomibyggnaden, vartill komma vissa uppvärmnings- och ventilationsanordningar, lös inredning och inventarieutrustning m. m. Kostnadsberäkningarna sluta på en summa av 1,868,000 kronor. Från denna summa har man att draga dels ett belopp av 775,000 kronor, vilket belopp Uppsala läns landsting under vissa villkor beslutat att som räntefritt lån ställa till Uppsala universitets förfogande för ifrågavarande ändamål, dels ock ett belopp av 100,000 kronor, varmed Regnelliska donationsnämnden beslutat bidra till kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag. Återstoden, 993,000 kronor, utgör sålunda det av Kungl. Maj:t nu äskade statsbidraget.

För erforderlig utvidgning av sjukhusets nuvarande tomtområde hemställer Kungl. Maj:t om riksdagens medgivande, att ett visst område må från kronoparken Åsen och Uppsala slottsjord under vissa villkor utan ersättning upplåtas till universitetet för ifrågavarande ändamål.

Det är synnerligen betydande anspråk, som genom det föreliggande förslaget ställas på statens medverkan för förbättrande av en utav de större sjukvårdsinrättningarna i vårt land. Av den i ärendet förebragta, omfattande och noggranna utredningen har utskottet emellertid blivit övertygat om behovet av en utvidgning och förbättring av akademiska sjukhusets byggnader i Uppsala, därvid utskottet särskilt beaktat den omständigheten, att det här är fråga om en institution, som avser att tjäna ej endast den praktiska läkarvården, utan även den medicinska undervisningen och den vetenskapliga forskningen. Det förslag, som nu föreligger, har, vad angår ritningar och planläggning av den ifrågasatta organisationen, ej givit utskottet anledning till erinringar, utan anser sig utskottet böra biträda detsamma.

Vad själva kostnaderna beträffar, har utskottet ej kunnat underlåta att fästa sin uppmärksamhet vid förhållandet mellan statens och landstingets bidrag till kostnadssummans fyllande. Då riksdagen år 1899 beviljade medel för till- och ombyggnad av akademiska sjukhuset, fann riksdagen, att för då föreliggande förslag staten och landstinget borde

i ungefärligen lika mån bidraga till bestridande av de därför beräknade kostnaderna, och frågan avgjordes i enlighet med riksdagens mening. Då den nu föreliggande byggnadsfrågan behandlades av landstinget år 1912, beslöt landstinget att till de då ifrågasatta byggnadsarbetena, som beräknades draga en kostnad av 989,000 kronor, deltaga med tre fjärdedelar av verkliga kostnaden, dock med högst 750,000 kronor samt 25,000 kronor till utrustning av sjukhuslokalerna, tillhoppa högst 775,000 kronor. Emellertid blev sedermera, på framställning från universitetet, planen för byggnadsarbetena väsentligen utvidgad och de beräknade kostnaderna stego i samma mån, men någon höjning av de utav landstinget utfästa bidragen ansågs då icke böra ifrågasättas. Som synes, skiljer sig sålunda proportionen mellan statens och landstingets bidrag ej oväsentligt mot vad fallet var år 1899 och har utskottet med anledning härav haft under övervägande, huruvida högre anslag borde söka erhållas från landstinget. År 1899, då staten och landstinget i ungefärligen lika mån bidrogo till kostnadssummornas fyllande, avsågo emellertid de då beslutade förändringarna i synnerhet tillgodoseende av sjukvårdens behov, varemot, såsom utskottet av den i ärendet förebragta utredningen funnit, den nu föreslagna utvidgningen av sjukhuset väsentligen är avsedd att tillgodose den medicinska forskningen och undervisningen, till följd varav särskilda anstalter föreslagits, vilka ej skulle komma i fråga vid ett lasarett, avsett endast för länets sjukvårdsbehov. Då sålunda de särskilda behov, för vilkas tillgodoseende staten bör ansvara, äro de starkaste, lär, med fästadt avseende tillika å Uppsala läns landstings mindre starka ekonomiska bärkraft, några fordringar på ökat bidrag från landstinget icke böra uppställas. Med hänsyn härtill har utskottet ej velat motsätta sig den fördelning av kostnaderna, som av Kungl. Maj:t nu ifrågasättes, detta dock under uttalande, att den nu tillämpade proportionen mellan statens och länets bidrag ej må på något sätt anses bindande vid fördelning av kostnader för i en framtid möjligen kommande ytterligare nybyggnadskrav. Utskottet vill ock framhålla, att utskottet till fullo delar den av departementschefen uttalade förväntan, att, därest det föreslagna byggnadsverket bliver bragt till stånd, det kommer att dröja en avsevärd tid, innan universitetet kan behöva framställa nya anslagsäskanden för sin sjukhusbyggnads räkning.

Vad till sist tomtfrågan beträffar, har utskottet intet att erinra mot bifall till vad härutinnan föreslagits.

På grund av det sålunda anförda får utskottet hemställa:

att riksdagen må

a) för *ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala*, i huvudsaklig överensstämmelse med framlagda ritningar och kostnadsförslag, bevilja ett anslag av 993,000 kronor, att för ändamålet användas jämte de av Uppsala läns landsting och från Uppsala universitets sida till förfogande ställda medlen, med iakttagande, att, därest behållning uppkommer å det belopp, som beräknats för arbetets utförande, denna behållning skall anses hava uppstått å de från olika håll lämnade tillskotten i förhållande till deras storlek;

b) av ovannämnda anslag på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 150,000 kronor;

c) medgiva, att till utvidgning av det akademiska sjukhusets tomt må från kronoparken Åsen och Uppsala slottsjord till universitetet utan ersättning upplåtas ett i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 nämnt, å företedd planritning utmärkt område av tillhoppa en hektar 1,2 ar, under villkor ej mindre, att, sedan de delar av sagda område, som nu tillhöra kronoparken Åsen och slottsjorden, blivit genom universitetets försorg var för sig i behörig ordning kartlagda och å marken avrösade, vederbörande kartor med tillhörande handlingar överlämnas till domänstyrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Uppsala län, än även att den genom ifrågavarande område nu löpande rid- och gångvägen på universitetets bekostnad flyttas västerut i gränsen av området.

7:o) Kungl. Maj:t har under punkt 72 föreslagit riksdagen att såsom bidrag till täckande av kostnaderna för uppförande vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund av nya byggnader för de medicinska och obstetrisk-gynekologiska avdelningarna m. m. bevilja ett anslag av högst 812,000 kronor att användas i den mån motsvarande belopp av landstingets anslag å enahanda summa för ändamålet tages i anspråk och under den kontroll, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskriva, samt att härav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 150,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 167—184 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Till en början vill utskottet erinra därom, att den sjukvårdsinrättning, där den kliniska undervisningen i Lund försiggår, tillhör Malmöhus läns

Nytt anslag.
Nybyggnad vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

[72.]

Utskottets yttrande.

landsting. En förutsättning för denna undervisnings bedrivande därstädes har emellertid varit det ekonomiska stöd, som universitetet och staten lämnat landstinget i fråga om sjukvårdsinrättningarna.

De byggnadsföretag, för vilka medel nu äskas, avse lokaler för de medicinska och obstetrisk-gynekologiska avdelningarna, byggnad för ångcentral m. m. samt nödiga ändringar i nuvarande köks- och tvättavdelningar. Kostnaderna för de föreslagna nybyggnaderna uppgå till en summa av 1,624,000 kronor; härav har Malmöhus läns landsting beslutit för ändamålet anslå hälften eller 812,000 kronor, och den andra hälften begäres nu av statsmedel.

De krav, som uppställas på de nuvarande sjukvårdsinrättningarnas förbättring och ändamålsenligare utrustning, medföra högst betydande utgifter. Emellertid synes av den i ärendet gjorda utredningen tydligt framgå, att de ifrågasatta nybyggnaderna äro från såväl den egentliga sjukvårdens som den kliniska undervisningens synpunkt i hög grad av behovet påkallade.

Beträffande de uppgjorda ritningarna och de byggnadsförslaget avseende kostnadsberäkningarna har utskottet icke funnit något att erinra.

Då 1901 års riksdag anslog medel såsom bidrag till kostnaderna för vissa nybyggnader och ändringsarbeten m. m. vid ifrågavarande sjukvårdsinrättningar, fördelades den då erforderliga summan lika på staten och landstinget. Den då tillämpade proportionen mellan statens och landstingets kostnader har nu också följts. Utskottet har visserligen funnit anledning ifrågasätta, huruvida icke det av statsmedel äskade beloppet skulle kunna något nedsättas. Emellertid har utskottet vid granskning av det föreliggande byggnadsförslaget funnit, att en betydande del av kostnaderna betingas av utrymmen, som äro direkt avsedda för den medicinska undervisningens behov och som ej fylla något särskilt sjukvårdsändamål, och då vid sådant förhållande universitetet har ett stort intresse av att den föreslagna tillbyggnaden kommer till stånd, har utskottet funnit principen om lika fördelning av kostnaderna mellan staten och länet även denna gång kunna med fog tillämpas.

Enligt det för sjukvårdsinrättningarna gällande reglementet är medicinska fakulteten vid universitetet tillförsäkrad för undervisningen behöfligt kliniskt material. På grund av den ekonomiska samverkan, som råder mellan staten och landstinget i fråga om förevarande länet tillhöriga sjukhus, har utskottet velat framhålla önskvärdheten av att någon rubbning i gällande bestämmelser om sjukvårdsinrättningarnas upplåtande för klinisk undervisning icke må äga rum, och synes för ernående av fullgod garanti härför vid anslaget utanordnande av Kungl. Maj:t böra fästas villkor av

innehåll, att den vid universitetet förekommande kliniska undervisningen skall allt framgent bedrivas vid ifrågavarande sjukvårdsinrättningar.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må såsom *bidrag till tackande av kostnaderna för uppförande vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund av nya byggnader för de medicinska och obstetrisk-gynekologiska avdelningarna m. m.* bevilja ett anslag av högst 812,000 kronor, att användas i den mån motsvarande belopp av landstingets anslag å enahanda summa för ändamålet tages i anspråk och under den kontroll, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskriva, samt att härav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 150,000 kronor.

Nytt anslag.

8:o) Kungl. Maj:t har under punkt 95 föreslagit riksdagen att till reparation av den av professorn E. G. Müller hittills bebodda boställslägenheten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet samt införande av elektrisk belysning i båda boställsvåningarna för professorer vid institutet m. m., allt enligt uppgjort förslag, på extra stat för år 1915 bevilja ett anslag av 7,165 kronor.

Reparationsarbeten och belysningsanordningar inom den s. k. boställsbyggnaden vid Karolinska institutet.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 190—194 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

[95.]

Enligt nädigt brev den 11 juni 1887 skola de två för vissa karolinska institutets professorer avsedda boställsvåningarna, i tur efter fullmaktsålder, innehavas av professorerna i anatomi, i patologisk anatomi, i fysiologi och i kemi. För professor, som innehar boställsvåning, skall enligt stat å lönen avdragas ett kontant belopp av 900 kronor. Den ena av dessa boställsvåningar innehaves för närvarande av professorn i kemi greve K. A. H. Mörner. Den andra har varit upplåten åt professorn i anatomi E. G. Müller, vilken därifrån avflyttat den 1 april 1914, och skulle därefter tillträdas av den i tur därtill varande, nämligen professorn i patologisk anatomi C. J. G. Sundberg. På grund av sistnämnda vånings ohälsamma beskaffenhet har nu Kungl. Maj:t, på därom gjord framställning, äskat ett extra anslag av 6,000 kronor för våningens försättande i tillfredsställande skick. I sammanhang härmed har departementschefen framhållit önskvärdheten av, att de båda professorslägenheterna samt förstugor och trappuppgångar i den s. k. boställsbyggnaden bliva försedda med elektrisk belysning, och har för detta ändamål begärts ett belopp av 1,165 kronor.

Utskottet har av den i ärendet förebragta utredningen blivit övertygat om behovet av de föreslagna ändringarna i ifrågavarande boställslägenhet och får förty hemställa,

Nytt anslag.

att riksdagen må till *reparation av den av professor E. G. Müller hittills bebodda boställslägenheten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet* samt införande av elektrisk belysning i båda boställsvåningarna för professorer vid institutet m. m., allt enligt uppgjort förslag, på extra stat för år 1915 bevilja ett anslag av 7,165 kronor.

Svensk kurs
i klassisk
fornkunskap
i Rom.

[139.]

9:o) Kungl. Maj:t har under punkt 139 föreslaget riksdagen att för anordnande av en svensk kurs i klassisk fornkunskap i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 framlagda grunderna på extra stat för år 1915 bevilja ett belopp av högst 6,700 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 208—233 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Utskottets
yttrande.

Kungl. Maj:ts förevarande framställning avser anvisande av medel till anordnande av en studiekurs, förlagd huvudsakligen till Rom, vars syftemål skulle vara att bereda tillfälle åt dem, som vid universiteten studera klassiska språk, att i sin ordinarie studiekurs inrymma en tid, under vilken de, handledda av fackmän, kunde förlägga sina studier i ämnets reala delar till några av den klassiska fornforskningens viktigaste platser. Den föreslagna kursen, vilken är avsedd att omfatta omkring 4 månader, skulle ingå som ett led i universitetsundervisningen, och deltagarnas arbete skulle alltså till stor del behålla sin karaktär av universitetsstudier. Utom åhörande av föreläsningar och deltagande i seminariövningar, skulle de studerande närvara vid demonstrationer av inskrifter, konstföremål och andra fornlämningar samt delta i exkursioner till vissa i forskningshänseende viktiga orter. Kontroll över att deltagarna verkligen sökt tillgodogöra sig den lämnade undervisningen skulle övas genom de mot slutet av kursen utav dess ledare hållna förhör. Ledningen av ifrågavarande kurs skulle handhavas av en utav universitetskanslern utsedd kompetent person, vilken vid sitt arbete skulle hava tillgång till en såsom assistent anställd docent eller annan lämplig person.

Till kursens ledare skulle utgå ett belopp av 1,000 kronor, till biträde åt ledaren 920 kronor; understöd till de deltagande studenterna skulle fördelas på högst 8 personer med 500 kronor till varje, eller till-

hopa högst 4,000 kronor. Återstoden av de för ändamålet beräknade kostnaderna å 6,698 kronor 60 öre utgör sålunda 778 kronor 60 öre och skulle detta belopp användas på följande sätt: till förhyrande av lokal för föreläsningar, seminarieövningar och dylikt under uppehållet i Rom 453 kronor 60 öre, inköp av böcker 350 kronor samt frakt från och till Sverige av böcker 75 kronor.

Om en universitetsprofessor skulle utses till ledare för kursen, angives professor i klassisk arkeologi närmast vara lämpad att komma i fråga. I så fall skulle någon vikarie för honom ej behöva förordnas. Åtskilliga av denna professors lärjungar antagas nämligen komma att medfölja kursen, och för övriga hans lärjungar skulle möjlighet att avlägga tentamen kunna beredas antingen omedelbart före kursledarens avresa till utlandet eller också efter hans återkomst därifrån. Undervisningen i ämnet vid universitetet skulle komma att under tiden för kursens anordnande inställas. Därest universitetsprofessor utsåges till kursledare, skulle hans tjänstgöringsskyldighet under den tid, kursen varar, anses vara fullgjord genom hans i samband med kursen utförda arbete. Han skulle följaktligen vara berättigad att för ifrågavarande tid uppbära sina avlöningsförmåner oavkortade. Likaledes skulle docentstipendiat, som förordnades till ledare eller assistent, äga rätt att under kurstiden uppbära sitt docentstipendium.

Skulle annan professor än den i klassisk arkeologi eller annan statens tjänsteman, t. ex. lärare vid allmänt läroverk, utses till kursledare, behövde däremot vikarie för honom förordnas. Vore kursledaren icke universitetsprofessor måste ersättning till honom utgå för förlorade avlöningsförmåner, vilken ersättning kunde utgå av medel, över vilka Kungl. Maj:t i annan ordning disponerade.

Kungl. Maj:ts här föreliggande förslag är enligt utskottets uppfattning av betydande principiell räckvidd. Det ändamål, som genom förslaget skulle tillgodoses, nämligen beredande av tillfälle för nuvarande eller blivande lärare inom de klassiska ämnesgupperna att fördjupa sina studier genom direkta iakttagelser å några av de orter, där den antika kulturen nådde sin högsta blomstring och där spåren av densamma äro rikast och lättast tillgängliga, har hittills blivit i annan ordning tillgodosett. Genom de resestipendier, som årligen utdelas bland läroverkslärare, har möjlighet beretts för åtskilliga av de nuvarande lärarne i de klassiska ämnena att bedriva mera ingående studier å området i fråga. Ett annat värdefullt led i detta arbete synas ock, enligt vad av utredningen framgår, de

av lektorn J. Bergman, delvis med understöd av statsmedel, under en följd av år anordnade feriekurserna hava varit. För de blivande lärarne inom detta ämnesområde finnas ock vissa för universitetens lärjungar tillgängliga resestipendier, som kunna tjäna ifrågavarande ändamål. För undervisningen i de klassiska ämnena är sålunda sörjt på samma sätt som för de övriga ämnen eller ämnesgrupper, i vilka undervisning vid våra statsuniversitet eller högre undervisningsanstalter meddelas.

Den nu föreliggande framställningen avser införandet av en väsentligt förändrad form för undervisningens bedrivande inom den klassiska ämnesgruppen. Utöver hittillsvarande anordningar skulle här särskilda till den klassiska marken förlagda kurser komma till stånd, hvilka skulle ingå såsom ett direkt led i den akademiska undervisningen. Vederbörande professor i klassisk arkeologi förutstättes komma att för en vårtermin nedlägga undervisningen i sitt ämne vid universitetet samt, åtföljd av en assistent och högst åtta stipendiater, förlägga sin huvudsakliga verksamhet till Rom, där den akademiska undervisningen för terminen skulle bedrivas. Att en så anordnad undervisning för det fåtal, som beredes tillfälle att deltaga i densamma, kan komma att bliva både instruktiv och uppslagsgivande, lärer visserligen få antagas. Men å andra sidan är det uppenbart, att ett insläende på denna väg öppnar möjligheter till förryckande av undervisningen vid våra statsuniversitet.

Betänkligheter mot de föreslagna kurserna hava ock ur dessa synpunkter framkommit från såväl ledaren för de hittillsvarande feriekurserna som ock från åtminstone en av medlemmarna i ett av våra statsuniversitets humanistiska sektioner. Enligt vad som framgår av de handlingar i ärendet, vilka varit utskottet tillgängliga, avstyrkte professorn vid Uppsala universitet E. Hj. Psilander vid humanistiska sektionens sammanträde den 12 november 1913 den föreliggande framställningen och yttrade därvid bland annat följande: »Förslaget innebär en desorganisation av den akademiska undervisningen, som icke bör kunna tillåtas, ett fåtals ingrepp i den rättighet till undervisning, som varje vid universitetet närvarande student äger att få av vid universitetet anställd lärare.» Och vid sammanträde den 2 mars 1914, då sektionen hade att avgiva yttrande över en av lektorn Bergman till Kungl. Maj:t gjord framställning angående samma kursers anordnande, formulerade Psilander sin uppfattning i bland annat följande ordalag: »Lektor Bergman har enligt min mening tydligt ådagalagt, att anordningen av dylika kurser under pågående läsetermin är förbunden med ofrånkomliga svårigheter och att ett under det ordinarie arbetsåret kringvandrande universitet innebär ett försök till desorganisation av universitetsundervisningen — — —. Vad de klassiska studierna kunna vinna

på dylika resor synes mig vara väsentligen uppfyllt genom en kortare feriekurs, som även medgiver kompetenta läroverkslärare möjlighet att deltaga; speciellare och djupare studier torde bättre tillgodoses genom deltagande i den vetenskapliga undervisning, som utländska institut med större resurser redan anordnat i Rom. Medel till deltagande i denna finnas redan i de icke få allmänna resestipendier för studerande, till vilka studerande av de klassiska språken i tävlan med andra må göra sig kompetenta. Sådana framtidsmål som upprättandet av ett svenskt arkeologiskt institut i Rom bör, om det innebär något önskvärt, realiseras genom enskilt mecenatskap, icke genom kostnader för den svenska staten.»

Redan de här framförda uppfattningarna synas utskottet böra mana till synnerlig varsamhet vid prövandet av det nu framställda anslagskravet. Men ännu bestämdare betänkligheter måste resas mot detsamma med hänsyn till de konsekvenser, i fråga om kostnader för det akademiska undervisningsväsendet, vartill ett beviljande av anslaget i fråga kan komma att leda. Föredragande departementschefen förklarar sig visserligen ej kunna tillägga denna invändning någon större betydelse. De klassiska ämnenas natur skulle vara sådan, att studierna av desamma äro långt mer än beträffande andra ämnen beroende av att kunna bedrivas fullt systematiskt och under sakkunnig ledning. Utskottet känner sig emellertid ej övertygat därom, att icke målsmännen för åtskilliga andra undervisningsämnen med lika goda skäl kunna framställa liknande anspråk med hänsyn till sina ämnesområden. Utskottet hänvisar i sådant avseende på uttalanden från två av medlemmarna av humanistiska sektionen vid Lunds universitet. Professorn i estetik samt litteratur- och konsthistoria E. H. G. Wrangel tillstyrkte vid sektionens sammanträde den 9 januari 1914 här avhandlade framställning bland annat »under den förhoppning att även andra likställda ämnen, särskilt konsthistorien, även skola framdeles komma i åtnjutande av liknande förmåner». Och professorn i historia S. Clason tillstyrkte det framlagda förslaget, under framhållande av »att idkare även av andra vetenskapsgrenar inom sektionen för sin utbildning äro oavvisligt i behov av studieresor och i följd därav även förtjänta av liknande understöd. För historikerns utbildning äro till och med arkivresor oundgängliga». För flera andra ämnen torde med samma rätt anspråk på förmåner av nu nämnd beskaffenhet kunna framställas.

Med hänsyn sålunda dels till de betänkligheter med avseende på den akademiska undervisningens förryckande, vilka framställts mot förslaget i fråga, dels ock till de konsekvenser i kostnadshänseende, vartill ett insläende på denna väg kan komma att föra, finner sig utskottet böra avstyrka Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag.

Utskottet hemställer följaktligen,
att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke må
vinna riksdagens bifall.

Högre hand-
arbetslära-
rinnesemina-
riet i Göte-
borg.

[143.]

10:o) Kungl. Maj:t har under punkt 143 föreslagit riksdagen att till understöd för högre handarbetslärarinneseminariet vid Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, anvisa för år 1915 ett extra anslag av 3,700 kronor. Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 236—241 i statsrådsprotokollet den 14 januari 1914.

Utskottets
yttrande.

Såsom av punkt 11 här nedan inhämtas, har Kungl. Maj:t gjort framställning om anslag till ytterligare två handarbetslärarinneseminarier, nämligen Andrea Eneroths handarbetsskola och seminarium i Stockholm samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm, och vill utskottet här i ett sammanhang yttra sig över frågan om anslag till samtliga nu omnämnda läroanstalter.

Liksom statsbidrag för närvarande utgår till läroanstalter, som hava till uppgift utbildning i huslig ekonomi, finner utskottet, att utbildningsanstalter för lärarinnor i ett annat, med huslig ekonomi i visst avseende besläktat ämne, nämligen handarbete, med lika fullt fog kunna göra anspråk på ekonomiskt stöd från statens sida. Då nu emellertid framställningar föreligga om beviljande av anslag till understöd åt icke mindre än tre läroanstalter för utbildande av handarbetslärarinnor, synes nödvändigt, att man med största varsamhet prövar, i vad mån anstalter av ifrågavarande art kunna anses vara förtjänta av understöd från det allmännas sida. Givetvis måste nämligen göra sig gällande en viss farhåga att en överproduktion av handarbetslärarinnor skulle följa av en åtgärd, som komme att samtidigt bereda tre läroanstalter av förevarande slag den fastare ställning, som understöd från statens sida är ägnat att medföra. Då emellertid, såsom av utredningen framgår, detta icke synes vara att befara, och då de ifrågavarande anstalterna i övrigt synas vara förtjänta av offentligt understöd i sin verksamhet, har utskottet ej velat motsätta sig bifall till Kungl. Maj:ts härutinnan gjorda framställningar.

De föreslagna beloppen hava ej givit utskottet anledning till erinran. Beträffande de bestämmelser för statsbidragens utgående, som Kungl. Maj:t skulle hava att meddela, förutsätter utskottet, att, därest de äskade anslagen beviljas, Kungl. Maj:t vid medlens utanordnande fäster det villkor, att

ett av Kungl. Maj:t prövat, lämpligt antal friplatser upprättas vid en var av ifrågavarande läroanstalter.

Utskottet får sålunda hemställa,

att riksdagen må till understöd för *högre handarbetslärarinneseminariet vid Maria Nordenfelts kvinnliga yrkesskola i Göteborg* enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, anvisa på extra stat för år 1915 ett belopp av 3,700 kronor.

Nytt anslag.

11:o) Kungl. Maj:t har under punkt 144 föreslagit riksdagen att till understöd för *dels* Andrea Eneroths handarbetskola och seminarium i Stockholm samt *dels* föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, anvisa för år 1915 för en var av nämnda läroanstalter ett extra anslag av 3,700 kronor eller tillhoppa 7,400 kronor.

Andrea Eneroths handarbetskola och seminarium i Stockholm samt föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 234—244 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

[144.]

Under återopande av vad utskottet under näst föregående punkt an-
fört, får utskottet hemställa,

att riksdagen må till understöd för *dels* Andrea Eneroths handarbetskola och seminarium i Stockholm samt *dels* föreningen Handarbetets vänner och Hulda Lundins högre slöjdseminarium i Stockholm enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, på extra stat för år 1915 anvisa för en var av nämnda läroanstalter ett anslag av 3,700 kronor eller tillhoppa 7,400 kronor.

Nytt anslag.

12:o) Kungl. Maj:t har under punkt 156 föreslagit riksdagen att till uppförande av gymnastikbyggnad samt tillbyggnad av lärohuset för folkskoleseminariet i Strängnäs, allt i huvudsaklig överensstämmelse med för ändamålet av arkitekten B. Almqvist uppgjorda ritningar och förslag, bevilja ett anslag av 206,895 kronor och därav anvisa på extra stat för år 1915 ett belopp av 70,000 kronor.

Gymnastikbyggnad m. m. för folkskoleseminariet Strängnäs.

[156.]

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 249—270 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Sedan riksdagen år 1900 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte, efter verkställd utredning, till riksdagen inkomma med förslag angående inrättande

Utskottets yttrande.

inom Strängnäs stift av ett seminarium för utbildande av folkskollärare, framlade Kungl. Maj:t för 1901 års riksdag förslag, att riksdagen måtte till uppförande av erforderliga byggnader för ett folkskollärarseminarium i Strängnäs bevilja ett anslag av 218,000 kronor. Riksdagen anförde, att en ej oväsentlig minskning av de beräknade byggnadskostnaderna syntes kunna äga rum, då nämligen, enligt vad riksdagen erfarit, undervisningen i gymnastik vid seminariet skulle utan avsevärd olägenhet kunna förläggas till allmänna läroverkets i Strängnäs gymnastikbyggnad, och nedsatte riksdagen på grund härav byggnadsanslaget med 39,500 kronor eller till 178,500 kronor. Frånsett emellertid den snart uppkomna olägenheten för seminariet att hava en med allmänna läroverket gemensam gymnastiklokal, hava svårigheterna för seminariet i avseende på undervisningen i gymnastik numera ökats därigenom, att den omläggning av gymnastikundervisningen, som är en följd av den av förra årets riksdag beslutade seminarieredformen, medför en väsentlig ökning av timantalet, vartill kommer att behovet av gymnastiktimmor dessutom ökats genom den år 1912 inrättade studentklassen. Det föreliggande byggnadsförslaget avser nu att fylla seminariets behov av gymnastiklokal, och har utskottet, som funnit en förbättring i förevarande hänseende av behovet påkallad, ej haft något att erinra mot bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Det ifrågasatta byggnadsförslaget åsyftar emellertid huvudsakligen, att, samtidigt därmed att gymnastikbyggnad anskaffas, en utvidgning och förbättring av seminariets lokaler i övrigt skulle komma till stånd. Det härutinnan uppgjorda utvidgningsprogrammet omfattar ny ritsal med modell- och skuggrum, rum för metallslöjd, slöjdrum för övningsskolans flickor, rum för den naturvetenskapliga undervisningen, bibliotek och läsrum för eleverna, ett mindre lärarinnerum, ny toalettavdelning för eleverna och övningsskolans lärjungar samt förvaringsrum för trädgårdsprodukter ävensom ny vaktmästarebostad. Av den i ärendet förebragta utredningen har utskottet funnit behovet av de föreslagna utvidgningarna ådagalagt och finner sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag även i denna del.

Utskottet, som i fråga om det föreliggande byggnadsförslaget icke har något att erinra och som icke funnit kostnaderna för förslaget genomförande giva anledning till anmärkning, får följaktligen hemställa,

Nytt anslag.

att riksdagen må till uppförande av gymnastikbyggnad samt tillbyggnad av lärohuset för folkskoleseminariet i Strängnäs, allt i huvudsaklig överensstämmelse med för ändamålet av arkitekten B. Almqvist uppgjorda ritningar och förslag, bevilja ett anslag av 206,895 kronor och därav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 70,000 kronor.

13:o) Kungl. Maj:t har under punkt 161 föreslagit riksdagen att till förhyrande av vissa för folkskoleseminarierna i Linköping och Umeå erforderliga lokaler samt till inredningsarbeten och anskaffande av skolmöbler för nämnda seminarier ävensom till avlönande av en övningsskollärarinna och av lärarinnor i hushållsgöromål anvisa för år 1915 att extra anslag av 21,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 272—286 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Förhyrande av vissa lokaler för folkskoleseminarierna i Linköping och Umeå m. m.

[161.]

Föreliggande framställning avser ett provisoriskt avhjälpande av den svårighet för genomförande vid seminarierna i Linköping och Umeå av den nya seminarieorganisationen, som vållats av den vid nämnda seminarier rådande bristen på erforderliga undervisningslokaler.

För seminariet i Linköping erfordras rum för en avdelning av övningsskolan och därjämte utrymme för anordnande av skolköksundervisning för övningsskolans flickor. Seminariet i Umeå är i behov av plats för en ny avdelning av övningsskolan och en förbättrad lokal för en av de redan befintliga avdelningarna ävensom utrymme för anordnande av undervisning i hushållsgöromål för såväl seminariets som övningsskolans lärjungar. Härjämte erfordras för båda seminarierna anslag till vissa inrednings- och möbleringskostnader för de förhyrda lokalerna, vartill skulle komma för seminariet i Umeå arvode till lärarinna för den nya övningsskolavdelningen samt för båda seminarierna arvoden åt lärarinnor i hushållsgöromål. Det av Kungl. Maj:t åskade beloppet 21,000 kronor fördelar sig på seminarierna så, att för seminariet i Linköping erfordras för ifrågavarande ändamål ett belopp av 5,100 kronor och för seminariet i Umeå 15,900 kronor.

Beträffande sistnämnda seminarium har utskottet tagit i betraktande frågan, huruvida förslaget om lokalförhyrning för seminariet skulle anses kunna innebära ett föregripande av planerna på en nybyggnad för seminariet, men har utskottet ej funnit ett förverkligande av föreliggande förslag kunna anses lägga hinder i vägen för lösandet av sistnämnda fråga.

Utskottet, som ej har något att anmärka mot Kungl. Maj:ts föreslagna förslag, får alltså hemställa,

att riksdagen må till *förhyrande av vissa för folkskoleseminarierna i Linköping och Umeå erforderliga lokaler* samt till inredningsarbeten och anskaffande av skolmöbler för nämnda seminarier ävensom till avlönande av en övningsskollärarinna och av lärarinnor i

Utskottets yttrande.

Nytt anslag

hushållsgöromål på extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 21,000 kronor.

Lönestillskott
åt lärare vid
folkskolor
och
småskolor.
[174.]

14:o) Kungl. Maj:t har under punkt 174 föreslagit riksdagen att *dels* godkänna de av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet den 14 januari 1914 förordade grunderna för utgående av statsbidrag till avlöning av lärare vid folkskolor och småskolor, *dels ock* öka det å ordinarie stat under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönestillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från dess nuvarande belopp, 11,700,000 kronor, till 16,400,000 kronor eller med 4,700,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 350—353 i statsrådsprotokollet den 14 januari 1914.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft *dels* en av herr *O. M. Strömberg* inom första kammaren väckt motion (nr 44), däri hemställts, att riksdagen måtte besluta, att till ovanberörda, av departementschefen förordade grunder för utgående av statsbidrag till avlöning av lärare vid folkskolor och småskolor, skall fogas följande tillägg:

»För efter den 1 januari 1915 inrättad sådan lärarebefattning utgår det stadgade statsbidraget endast försåvitt folkskoleinspektören i distriktet, innan beslut om befatningens inrättande fattats, vitsordat dess behövlighet med hänsyn till skolväsendets intresse och tillstyrkt densamma»;

dels ock en av herr *J. P. Jespersen m. fl.* inom andra kammaren väckt motion (nr 73), däri hemställts, att riksdagen ville besluta, att den kommunerna tillkommande ersättningen för mistade andelar i brännvinsförsäljningsmedlen, i statsverkspropositionen till 1914 års första riksdag beräknad till 4,400,000 kronor, skall, i olikhet med vad i sagda proposition föreslås, vilket förslag även framlagts i statsverkspropositionen till denna riksdag, fördelas å rikets samtliga kommuner i förhållande till deras folk-mängd att användas för skolväsendets behov.

Till stöd för förstberörda av herr Strömberg väckta motion har av motionären anförts följande:

»Den ändring i förut gällande grunder för utgående av dylikt statsbidrag, som sålunda föreslås, består däri, att skoldistriktet skulle till gäldande av de i gällande kungörelse angående avlöning åt lärare vid folkskolor och småskolor fastställda avlöningsförmåner från och med år 1915 av statsmedel erhålla ett från nuvarande $\frac{2}{3}$ till $\frac{9}{10}$ av den kontant utgående minimibegynnelönen jämte ersättning för samtliga minimiälders-tillägg förhöjt årligt bidrag, och motiveras av 1913 års riksdags beslut

om indragning till statsverket av brännvinsförsäljningsmedlen och den därvid såsom förutsättning för detta förslags genomförande betecknade anordningen, att ersättning för de s. k. »kommunandelarne» borde beredas därigenom att skoldistriktet erhöles sådan förhöjning av statsbidraget för ifrågakvarande ändamål.

Då statsbidraget sålunda ökas till $\frac{9}{10}$ av nyssnämnda lönebelopp och den återstående tiondelen, som av kommunerna skall bestridas, i många fall torde motsvara — ja, i vissa fall t. o. m. understiga — den inkomst, kommunen i skattehänseende har av befattningens innehavare, uppstår det förhållandet, att kommunens *verkliga* utgift till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor utöver tillhandahållande av bostad och vedbrand i många fall blir ingen och i vissa fall, där höga kommunalutskylder utgå, t. o. m. kan förbytas i ren inkomst, eller med andra ord att staten i många fall blir den, som ensam eller till allra huvudsakligaste del bestrider dessa lärares kontanta avlöning.

På anordnandet av nya skolor eller inrättandet av nya lärarebefattningar har däremot staten intet som helst inflytande, utan är detta helt och hållet kommunernas sak, endast att de därvid hava att ställa sig till efterrättelse vissa av folkskoleinspektören givna föreskrifter i avseende å skolornas anordnande i öfverensstämmelse med gällande stadgar o. d. Saken ställer sig alltså på så sätt, att kommunerna äga befogenhet att besluta inrättande av befattningar, vilkas avlöning staten, som på beslutet ej haft något inflytande, ensam eller till mycket öfvervägande del får betala; ett förhållande som tydligen icke är sådant det bör vara. Även om man icke vill ifrågasätta, huruvida kommunerna vid sådant förhållande alltid skulle iakttaga den förtänksamhet vid beslutens fattande eller den försiktighet i avseende å tillskapandet av nya tjänster, som eljes helt visst gör sig gällande, och i brist varå staten skulle åsamkas utgifter, som bort kunna undvikas, så torde ej kunna bestridas, att det påpekade förhållandet är principiellt oriktigt; och riksdagen har hittills alltid varit synnerligen angelägen om att behålla bestämmanderätten och kontrollen över de utgifter, som med statsmedel skola bestridas. Särskildt kan ju framhållas, huru, då det gäller de allmänna läroverken, icke en enda lärarebefattning får inrättas, utan att riksdagen efter av läroverksöverstyrelsen verkställd utredning därom fattar beslut.

Att ifrågasätta någon egentlig inskränkning i kommunernas rätt att besluta i fråga om sitt skolväsendes lämpliga anordning och därmed sammanhörande frågor, torde emellertid ej nu vara lämpligt, men däremot förefaller det mig vara av nöden, att staten genom vissa bestämmelser beträffande statsbidragets utgående skaffar sig säkerhet för att detsamma

ej tilldelas skoldistrikt för andra lärarebefattningar än sådana, som ur synpunkten av skolväsendets intresse äro av behovet påkallade.

Man torde kunna utgå från att sådant behov föreligger för alla hittills inrättade lärarebefattningar, vadan kontrollen egentligen skulle avse de befattningar, som tillkomma efter den tidpunkt, från vilken det ökade statsbidraget skall utgå, d. v. s. från och med år 1915.

Den myndighet, åt vilken en sådan kontroll lämpligast bör anförtros, torde vara vederbörande folkskoleinspektör, som enligt gällande instruktion skall i avseende å åtskilliga angelägenheter stå i intim förbindelse med skoldistriktet och som bäst av alla torde vara i tillfälle bedöma det eventuella behov av ökade lärarebefattningar, som på olika orter kan förefinnas.»

I fråga om den av herr Jespersen m. fl. väckta motionen, åberopas i densamma en under förra riksdagen detta år av samme motionär väckt motion (nr 169 inom andra kammaren). Beträffande de till stöd för framställningen anförda skäl tillåter sig utskottet hänvisa till sistnämnda motion.

Utskottets
yttrande.

År 1913 framlade Kungl. Maj:t för riksdagen förslag till dels förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, dels förordning om ersättning till städer, vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel, dels ock förordning om statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Denna Kungl. Maj:ts framställning gick i huvudsak ut på indragning till statsverket av brännvinsförsäljningsmedlen, därvid såsom en av förutsättningarna därför angavs, att ersättning skulle beredas vederbörande kommuner för de s. k. kommunandelarna av brännvinsförsäljningsmedlen genom en höjning av de författningsenligt utgående bidragen av statsmedel till avlöning åt lärare vid folkskolor och småskolor. Riksdagen, som i huvudsak biföll framställningen, uttalade därvid sin anslutning till den som en förutsättning för förslaget genomförande betecknade anordningen, att ersättning för de s. k. kommunandelarna borde beredas därigenom att, till gäldande av de i gällande kungörelse angående avlöning åt lärare vid folkskolor och småskolor fastställda avlöningsförmåner för de i kungörelsens §§ 1 och 2 omnämnda lärare, skoldistriktet av statsmedel erhöle ett årligt bidrag, motsvarande nio tiondelar av den kontant utgående minimibegynnelönen jämte ersättning för samtliga minimiålderstilläggen.

Den ändring i grunderna för tillskott av statsmedel till avlöning av lärare vid folkskolor och småskolor, som sålunda blivit i princip av 1913 års riksdag beslutad, påkallar dels en ändring av §§ 1 och 2 i nyssberörda

kungörelse, dels ock en höjning av det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

Beträffande de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för utgående av statsbidrag har utskottet mot dessa icke haft annat att erinra än vad utskottet här nedan i fråga om herr Strömbergs motion vill anföra.

Kungl. Maj:ts framställning innebär vidare en anslagsökning av 4,700,000 kronor, varav den största delen, 4,400,000 kronor, är föranledd av 1913 års ovanberörda riksdagsbeslut, medan den återstående delen, 300,000 kronor, motsvarar den höjning av ifrågavarande förslagsanslag, som skulle blivit nödvändig även oberoende av nämnda beslut. Mot framställningen i denna del har utskottet icke haft något att invända.

Vidkommande den av herr Strömberg väckta motionen delar utskottet motionärens uppfattning om det berättigade i anspråken på ett visst inflytande från statens sida vid nya lärartjänsters inrättande, och vill utskottet uttala sin anslutning till de härutinnan av motionären framlagda synpunkterna. Motionären har föreslagit det tillägget till villkoren för statsbidragets utgående, att, innan beslut om ny lärarbefattnings inrättande fattats, vederbörande folkskoleinspektör skall hava vitsordat dess behövlighet med hänsyn till skolväsendets intresse. Utskottet har däremot funnit av praktiska skäl mer ändamålsenligt, att villkoret om folkskoleinspektörens vitsordande av platsens behövlighet skall vara fyllt, innan statsbidrag första gången utbetalas till sådan tjänst.

Vad angår den av herr Jespersion m. fl. väckta motionen, innebär ett bifall till denna ett frångående av 1913 års riksdagsbeslut rörande formen för ersättande av de förlorade kommunandelarna av brännvinsförsäljningsmedlen, och har utskottet ej kunnat godkänna den princip, som ligger till grund för sagda motion, vilken princip ansluter sig till det sedan länge övergivna förhållandet, att statsbidrag till skolväsendet skall utgå i proportion till kommunernas folkmängd. Då därtill kommer, att för visso en mängd av rikets kommuner ordnat sina ekonomiska förhållanden med hänsyn till 1913 års riksdagsbeslut, kan utskottet icke tillstyrka förevarande förslag.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och herr Strömbergs ovan-

berörda motion samt med avslag å herr Jespersons m. fl. i ämnet väckta motion, må

a) godkänna följande bestämmelser angående statsbidrag till avlönande av lärare vid folkskolor och småskolor:

»Statsbidrag till avlönande av lärare vid folkskola och småskola utgår enligt här nedan angivna grunder, under villkor, vad beträffar lärartjänst, inrättad efter den 1 januari 1915, att, innan statsbidrag första gången utbetalas för sådan tjänst, statens vederbörande folkskoleinspektör vitsordat tjänstens behövlighet med hänsyn till skolväsendets intresse:

1. Till avlönande av varje ordinarie lärare vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum och vedbrand eller ersättning därför, minst niohundra kronor, samt varje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst åttahundra kronor, äger skoldistrikt, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor av året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund av särskilda förhållanden kan medgiva, att av statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande nio tiondelar av den lön, läraren, förutom husrum och vedbrand eller ersättning därför, åtnjuter, vilket bidrag dock ej, utom i här nedan angivna fall, må överstiga åttahundratio kronor.

Övergångsstadgande. Då å innehavande tjänst före den 1 januari 1901 anställd ordinarie lärare erhåller, förutom husrum och vedbrand, minst åttahundra kronor samt därtill kofoder in natura enligt äldre bestämmelser eller till mer än etthundra kronor uppgående ersättning därför, äger skoldistrikt jämväl, därest läraren årligen meddelar undervisning i skolan under minst åtta månader eller $34\frac{1}{2}$ veckor av året eller under den kortare tid, som Kungl. Maj:t på grund av särskilda förhållanden kan medgiva, att av statsmedel bekomma ett årligt bidrag av åttahundratio kronor.

2. Därest ordinarie lärare vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjänstgjort under så lång tid, att den årliga lönen för sagda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusenfemtio kronor till manlig lärare och minst ettusen kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med niohundra sextio kronor och i senare fallet med niohundra kronor.

3. Har läraren oförvitligt tjänstgjort i folkskola såsom ordinarie ytterligare så länge, att den årliga lönen för samma undervisning av sådan anledning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusentvåhundra kronor till manlig lärare och minst ettusenettihundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med ettusenettihundra kronor och i senare fallet med ettusentio kronor.

4. Om sådan lärare, som nu är i fråga, oförvitligt tjänstgjort såsom ordinarie så länge, att den årliga lönen för ovannämnda undervisning skall utgå med, förutom de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, minst ettusentrehundra femtio kronor till manlig lärare och minst ettusentvåhundra kronor till kvinnlig, äger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag i förra fallet med ettusentvåhundra sextio kronor och i senare fallet med ettusenettihundra kronor.

5. Till avlöande av lärare, vilken, efter att hava i stadgad ordning vid vederbörligt seminarium eller, enligt § 6 i kungörelsen angående lönetillskott av allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885, inför folkskoleinspektör undergått prövning för anställning vid småskola, vid mindre folkskola eller vid folkskola i egenskap av biträdande lärare, blivit behörigen antagen till lärare vid någon av förenämnda skolor och som i årlig lön åtnjuta, utom föreskrivna förmåner av husrum och vedbrand eller stadgad ersättning därför, minst femhundra kronor, samt till avlöande av varje annan till dylik befattning

före den 1 januari 1908 behörigen antagen lärare, vilken i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning därför, minst femhundra kronor, äger skoldistriktet att av statsmedel bekomma ett årligt bidrag av fyrahundrafemtio kronor, dock under villkor

att småskolan motsvarar sådan skolas ändamål att meddela förberedande undervisning,

att mindre folkskolan är inrättad under sådana förhållanden, som enligt gällande folkskolestadga göra densamma berättigad,

att folkskolan ej lider men därav, att biträdande lärare i stället för examinerad folkskollärare därvid är anställd, samt

att läraren meddelar undervisning i skolan minst åtta månader om året eller den kortare tid, under vilken undervisningen i den skola, vari han är anställd, på grund av Kungl. Maj:ts särskilda medgivande årligen meddelas.

6. Därest vid någon av de i föregående mom. omnämnda skolor anställd lärare, vilken undergått sådan prövning, varom i samma mom. nämnts, oförvitligt tjänstgjort under sammanlagt fem tjänstår och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst femhundrasextio kronor jämte de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, äger skoldistrikt att erhålla statsbidrag med femhundratio kronor.

7. Har sådan lärare, varom i nästföregående mom. är nämnt, oförvitligt tjänstgjort under sammanlagt tio tjänstår och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst sexhundratjugo kronor jämte de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför, äger skoldistrikt att erhålla statsbidrag med femhundrasjuttio kronor.

8. Om sådan lärare, varom i mom. 6 och 7 sägs, oförvitligt tjänstgjort under tillhoppa femton tjänstår och lönen till honom således utgår för åtta månaders undervisning med minst sexhundraåttio kronor jämte de i lag bestämda naturaförmånerna eller ersättning därför,

äger skoldistrikt att erhålla statsbidrag med sexhundra-trettio kronor.

9. Utan hinder av bestämmelsen i föregående moment om statsbidrag endast för sådan oexaminerad lärare, som blivit anställd före den 1 januari 1908, må statsbidrag utbekommas med fyrahundra fem kronor för år räknat i det fall, att sådan lärartjänst, som omförmäles i mom. 5, vid förfall för tjänst innehavaren eller vid inträffad ledighet måst tillfälligtvis uppehållas av lärare, vilken icke avlagt sådan prövning, som i samma mom. omnämnes, så vida folkskoleinspektören vitsordar, att vederbörligen examinerad lärare ej kunnat erhållas, att den antagne befunnits duglig och att i årlig lön utgått, utom föreskrivna förmåner av husrum och vedbrand eller stadgad ersättning därför, minst fyrahundra-femtio kronor»;

b) öka det å ordinarie stat under riksstatsens åttonde huvudtitel uppförda förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor från dess nuvarande belopp, 11,700,000 kronor, till 16,400,000 kronor eller med 4,700,000 kronor.

Ökat anslag.

15:o) Kungl. Maj:t har under punkt 191 föreslagit riksdagen att till understöd för utgivande av en ordbok för dövstumma bevilja ett anslag av 5,000 kronor att på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, utgå med 1,000 kronor årligen under fem år och därav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 1,000 kronor.

Ordbok för dövstumma.

[191.]

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 298—306 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Såsom av utredningen framgår, belöpa sig totalkostnaderna för utgivande av den tilltänkta ordboken över svenska språket, avsedd för dövstumma, till 10,000 kronor. Av denna summa skulle hälften eller 5,000 kronor utgå av ränteavkastningen av vissa till dövstumskolestyrelsernas disposition stående donationsfonder; och har, då ytterligare bidrag av donationsmedel ej kunnat ifrågasättas, den återstående hälften, 5,000 kronor, nu äskats av statsmedel.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot framställningen, får alltså hemställa,

att riksdagen må till understöd för utgivande av Nytt anslag.

en ordbok för dövstumma bevilja ett anslag av 5,000 kronor att på de närmare villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva, utgå med 1,000 kronor årligen under fem år och därav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 1,000 kronor.

Institutet och
förskolan för
blinda å Tomte-
boda.

[193.]

16:o) Kungl. Maj:t har under punkt 193 föreslagit riksdagen *dels* medgiva, att de å staten för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda under rubrik »övriga utgifter» upptagna titlar »vårdare och tjänstepersonal» samt »värme och lyshållning» må från och med år 1915 upptagas till respektive 10,500 kronor och 11,500 kronor;

dels i anledning härav höja det under rubriken: »Institutet och förskolan för blinda å Tomteboda» i riksstaten uppförda anslaget från 74,200 kronor till 78,200 kronor eller med 4,000 kronor;

dels ock å extra stat för år 1915 uppföra ett anslag å 12,225 kronor till täckande av under åren 1911 och 1912 uppkommen brist i staten för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 306—310 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Utskottets
yttrande.

Sedan riksdagen *dels* år 1912 höjt det ordinarie statsanslaget till institutet och förskolan för blinda å Tomteboda från 69,500 kronor till 72,500 kronor eller med 3,000 kronor, motsvarande beräknad minskning i institutets inkomststat å posten »elevavgifter», *dels* år 1913 ökat anslaget till institutet med 1,700 kronor till avlöning av en i staten uppförd ämneslärarinna, utgör det ordinarie statsanslaget till institutet för närvarande 74,200 kronor.

Då direktionen för institutet år 1911 hemställde om höjning av statsanslaget med ovanberörda 3,000 kronor, gjorde direktionen samtidigt framställning om ytterligare ökning av statsanslaget med 4,000 kronor, därav 1,500 kronor såsom ökning å utgiftstiteln: vårdare och tjänstepersonal och 2,500 kronor såsom höjning å utgiftstiteln: värme och lyshållning. I anledning av sistberörda framställning uttalade då statskontoret, att det syntes statskontoret, som om, med hänsyn till vad i handlingarna meddelades angående utfallet av 1909 och 1910 årens bokslut, behovet av den ifrågasatta förhöjningen å 4,000 kronor ej vore mera trängande än att densamma, åtminstone för det dåvarande och intill dess någon erfarenhet vunnits angående den verkan på institutets ekonomi, den förstberörda av statskontoret då tillstyrkta ökningen å 3,000 kronor komme att utöva, icke borde ifrågakomma. Framställningen om ökning av statsanslaget med

sagda 4,000 kronor blev då ej heller framlagd för riksdagen. Såsom emellertid av utredningen i ärendet framgår, har de följande årens erfarenhet tydligt ådagalagt nödvändigheten att höja vissa av de å utgiftsstaten uppförda posterna. I fråga om Kungl. Maj:ts förslag att höja de under rubriken »övriga utgifter» i institutets utgiftsstat upptagna titlarna »vårdare och tjänstepersonal» samt »värme och lyshållning» med resp. 1,500 kronor och 2,500 kronor till resp. 10,500 kronor och 11,500 kronor har utskottet sålunda intet att erinra.

Åren 1911 och 1912, då ännu icke förstberörda förhöjning av statsanslaget inträtt, hava, såsom av utredningen framgår, i likhet med åren dessförinnan att uppvisa brist i institutets inkomststat. Under vardera av dessa år hava också utgifterna överstigit de i staten uppförda beloppen. Då det ej synes vara någon utsikt för institutet att genom besparingar å 1914 eller följande års anslag amortera denna brist, anser utskottet, att, såsom ock skett i fråga om täckande av de i sagda stat under åren 1907, 1908 och 1910 uppkomna brister, särskilda medel härtill böra av riksdagen beviljas. Utskottet, som alltså vill förorda Kungl. Maj:ts framställning även i denna del, får sålunda hemställa,

att riksdagen må

a) medgiva, att de å staten för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda under rubrik »övriga utgifter» upptagna titlar »vårdare och tjänstepersonal» samt »värme och lyshållning» må från och med år 1915 upptagas till respektive 10,500 och 11,500 kronor;

b) i anledning härav höja det under rubriken »Institutet och förskolan för blinda å Tomteboda» i riksdagen uppförda anslaget från 74,200 kronor till 78,200 kronor eller med 4,000 kronor; samt

c) å extra stat för år 1915 uppföra ett anslag å 12,225 kronor till *täckande av* under åren 1911 och 1912 uppkommen *brist i staten för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda.*

Ökat anslag.

Nytt anslag.

17:o) Kungl. Maj:t har under punkt 236 föreslagit riksdagen att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för en antarktisk expedition åren 1915—1919 bevilja ett anslag av 135,000 kronor samt därav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 27,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Expedition till sydpolartrakterna.

[236.]

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 324—330 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Utskottets
yttrande.

Ändamålet med den ifrågasatta expeditionen är att medelst upprättande av en svensk-engelsk vetenskaplig station inom sydpolarområdet möjliggöra ett fullföljande av vissa vetenskapliga uppslag, framkomna vid bearbetandet av det material, som insamlats av den svenska sydpolarexpeditionen åren 1901—1903, vilka uppslag syntes ägnade att föra till en ny belysning av de biologiska, klimatiska och geologiska problem, som möta forskningen i dessa trakter. Den ifrågasatta stationen är avsedd att vara i verksamhet omkring fem år.

De medel, som skulle erfordras för stationens upprättande och förseende med nödig utrustning, skulle på enskild väg uppbibras. Drifkostnaderna eller de årligen återkommande utgifterna under den tid, expeditionen pågår, skulle däremot bestridas till hälften från England och till hälften genom svenskt statsanslag; och begäres nu för ändamålet förenämnda anslagsbelopp.

Utskottet har icke kunnat undgå att hysa en viss tvekan inför ett anslagskrav av denna storlek. Med hänsyn emellertid till dels de bidrag, som från enskilt håll inom landet ställts till expeditionens förfogande dels till den utfästelse, som från England gjorts, synes dock ett krav på svenska statens medverkan vid delandet av kostnaderna för ifrågavarande expedition vara befogat. Då härtill kommer, dels att anslaget användning faller inom ett område, på vilket vårt land sedan gammalt gjort värdefulla insatser, och där det nu gäller att fullfölja redan givna vetenskapliga uppslag, dels ock att utsikt torde förefinnas att medelst ifrågavarande expedition kunna utvinna för den inhemska forskningen på området värdefulla samlingar, samt då slutligen företaget synes bliva — om också under medverkan av engelska vetenskapsmän — ett till namnet svenskt företag, för vars fullföljande vårt land icke synes böra undandraga sig att, sin rangplats i polarforskningens hävder likmätigt, träda understödjande emellan, har utskottet ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Härvid har emellertid utskottet velat såsom ett önskemål framhålla, att våra viktigare museer, även vissa provinsmuseer, må, i den mån sig göra låter, komma i åtnjutande av de samlingar, som genom ifrågavarande expedition skulle komma på Sveriges lott. I fråga om de villkor, vilka böra uppställas för utgående av det föreslagna statsbidraget, finner sig utskottet böra biträda vad i detta avseende av departementschefen anförts.

Utskottet får sålunda tillstyrka,

att riksdagen må såsom *bidrag till bestridande av kostnaderna för en antarktisk expedition åren 1915—1919* bevilja ett anslag av 135,000 kronor samt härav på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 27,000 kronor att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna gott föreskriva.

Nytt anslag.

18:o) Kungl. Maj:t har under punkt 237 föreslagit riksdagen *dels* att för utarbete, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 framlagd arbetsplan, av en historisk-statistisk handledning i studiet av befolkningsförhållandena i Sverige m. m. under äldre tid bevilja docenten vid universitetet i Uppsala K. A. Edin ett anslag av 12,000 kronor, med skyldighet för Edin att i statsverkets ägo överlämna de under arbetet gjorda samlingarna samt att underkasta sig de närmare bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna skäligt meddela, *dels* att av detta anslag på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 6,000 kronor,

Historisk-statistisk handledning.

[237.]

dels ock att till inlösen för statsverkets räkning av Edins under åren 1905—1908 och 1911—1912 för enahanda arbete åvägabragta samlingar på extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 6,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 331—348 i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Syftet med här ifrågavarande av docenten Edin planerade undersökningar är att utarbeta en historisk-statistisk handledning i studiet av befolkningsförhållandena, delvis också de sociala och ekonomiska förhållandena i Sverige under 1600-talet samt under 1700-talets förra hälft jämte mera summariska anvisningar för senare tid. Beträffande planen för arbetet skulle detsamma omfatta följande huvudavdelningar:

Utskottets yttrande.

1. En kortfattad skildring av kyrkobokföringens utveckling i främmande länder sedan reformationstiden samt den svenska kyrkobokföringens utveckling i varje stift till omkring år 1750, varvid särskild uppmärksamhet skulle ägnas åt kyrkoboksuppställningen inom ett landsarkivområde, Uppsala. Även beträffande landsarkivet i Vadstena kunde redogörelsen göras någorlunda fyllig.

2. En detaljerad förteckning över i Uppsala landsarkiv befintliga dop-, vigsel- och dödböcker samt andra befolkningsstatistiskt intressanta handlingar, t. ex. husförhörslängder, före år 1750, till en början för Västmanlands län, under noggrann undersökning i fråga om materialets fullständighet och utförlighet, delvis med ingående textkritisk behandling.

3. En hopsummering för varje socken i Västmanlands län av födda, vigda och döda fram emot 1700-talets mitt. För socknar med mycket rikhaltiga uppgifter skulle med tillhjälp av annat material utförliga statistiska beskrivningar utarbetas.

4. En sammanställning för hela Sverige eller åtminstone några län av mantalslängdernas folkmängdsuppgifter för ett par år under 1620- och 1630-talen samt av boskapslängdernas utsädes- och boskaps-siffror.

5. En på dödsorsaks- och skördeuppgifter m. m. grundad undersökning rörande verkningarna av krig, farsoter, missväxt med flera liknande företeelser på befolkningsrörelsen och de sociala förhållandena i allmänhet.

6. Specialundersökningar av olika slag för Västmanlands län, ägnade att sammanknytas med mass-statistiska undersökningar och att läggas till grund för sammanställningar för större områden.

7. En sammanhängande, minutiös demografisk och social beskrivning av ett litet antal socknar, ägnad bland annat att närmare åskådliggöra åtskilliga befolkningsstatistiska förhållanden, att lämna tillgång till demografiska skolexempel, att giva erfarenhet ur metodikens och materialprövnings synpunkt samt, ej minst, att framställa en folkräkningsmetod för korrigering och supplerung av mantalslängdernas folkmängdsuppgifter.

8. För tiden efter år 1750 en mera kortfattad redogörelse i nyssnämnda hänseenden, såsom de viktigaste formulärförändringarna, förtecknande av tabellverkstabellerna för Västmanlands län, uppgift å folkmängds-siffror och antalet födda, vigda och döda för varje socken till år 1860, eventuellt en sammanfattning för detta län av farsotsutvecklingen, jämsides med en granskning av de samtida husförhörslängderna.

Det för ifrågavarande undersökningar behövlige understödsbeloppet hade av Edin beräknats till 20,000 kronor. För en del förstudier och förberedande undersökningar har Edin emellertid erhållit 2,000 kronor från vissa till Kungl. Maj:ts disposition stående medel, vadan sålunda 18,000 kronor ytterligare erfordras. Härtill uppgår nu också det anslag, som Kungl. Maj:t äskar i förevarande framställning. Av de begärda 18,000 kronorna skulle en del, 6,000 kronor, användas för inlösen till landsarkivet i Uppsala av vissa utav Edin under föregående år sammanbragta samlingar, och skulle återstoden, 12,000 kronor, fördelas på två år och utgå med 6,000 kronor under vardera av åren 1915 och 1916. Av dessa årsanslag skulle 5,000 kronor användas till arvoden åt dels amanuenser dels för mer kvalificerat arbete anställda skrivbiträden; med återstoden av årsanslaget, 1,000 kronor, skulle bestridas kostnader för resor till andra arkiv, för enklare renskrivnings- och räkningsarbete samt för materialier m. m.

Såsom av utredningen i ärendet framgår, är det i förevarande framställning fråga om undersökningar, vilka synas vara av från flera synpunkter intresseväckande art. Givet är, att det rika och hittills obearbetade material, som föreligger i våra äldre kyrkoböcker, måste vara av en ej ringa betydelse för den rent historiska forskningen, liksom ock de resultat, som genom undersökningar på ifrågavarande område ernås, kunna tänkas bidra till lösningen av åtskilliga utav det moderna samhällslivets spörsmål. Det torde också ej lida något tvivel om att de undersökningar, varom här är fråga, komma ej endast att tillgodose den vetenskapliga forskningens intressen utan även kunna bliva av avsevärd betydelse för den akademiska undervisningen, särskilt i ämnet statistik, och genom sin egenskap av förebilder i fråga om metodisk och kritisk behandling av ämnen av förevarande slag giva uppslag till efterföljande forskningar på samma område.

Visserligen torde ej kunna förnekas, att den angivna planen för undersökningarna förefaller vara mycket vittomfattande, men såsom av utredningen framgår, är i förevarande fall endast fråga om utförande av de viktigaste orienterande förarbetena till mera detaljerade och ingående undersökningar på detta område. Då utskottet förordar bifall till denna framställning, har utskottet dock velat särskilt framhålla, såsom ock av departementschefen uttryckligen angives, att det arbete, för vilket statsanslag nu begäres, ej är avsett att fortsättas år efter år och leda till upprepade anslagskrav samt att alltså ett bifall till det nu föreliggande äskandet ej i någon mån får anses bindande i avseende å beviljande av fortsatta anslag.

Utskottet får sålunda hemställa,

att riksdagen må

a) för *utarbetande* i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 framlagd arbetsplan *av en historisk-statistisk handledning i studiet av befolkningsförhållandena i Sverige m. m. under äldre tid* bevilja docenten vid universitetet i Uppsala K. A. Edin ett anslag av 12,000 kronor, med skyldighet för Edin att i statsverkets ägo överlämna de under arbetet gjorda samlingarna samt att underkasta sig de närmare bestämmelser i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna skäligen meddela;

b) av detta anslag på extra stat för år 1915 anvisa ett belopp av 6,000 kronor;

Nytt anslag.

c) till *inlösen för statsverkets räkning av Edins under åren 1905—1908 och 1911—1912 för enahanda arbete åvägabragta samlingar* på extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 6,000 kronor.

Stockholm den 3 juli 1914.

På statsutskottets vägnar:

F. CL:SON WACHTMEISTER.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar greve *F. Cl:son Wachtmeister*, *O. Jonsson*, *H. F. Lamm*, greve *Ph. O. L. Klingspor*, *O. M. Strömberg*, *A. N. Hahn*, *A. Åström*, *F. Berglund*, *J. Nilsson*, *I. E. G. Svensson*, *N. O. Bruce* och *C. I. Asplund* samt

från andra Kammaren: herrar *A. Ekman*, *C. Persson* i Stallerhult, *K. V. Rydén*, *J. Ström*, *G. Odqvist*, *N. E. Lindberg*, *A. Wiklund*, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *A. P. Gustafsson* i Örebro, *J. Pålsson*, *C. R. Jansson* i Falun och *S. Bengtsson* i Norup;

med undantag därav, att i behandlingen av *punkt 1* deltagit herr *J. L. Widell* i stället för herr *I. E. G. Svensson*.

Reservation.

Vid *punkten 9* (ang. svensk kurs i klassisk fornkunskap i Rom) av herr greve *F. Cl:son Wachtmeister*, vilken ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevärande framställning, må för anordnande av en svensk kurs i klassisk fornkunskap i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 framlagda grunderna på extra stat för år 1915 bevilja ett belopp av högst 6,700 kronor.